

Examen VWO

2016

tijdvak 1
donderdag 19 mei
9.00 - 12.00 uur

Latijn

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 22 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 74 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 721-723 **Haec** t/m **oneri**

Deze regels worden door H. Schoonhoven als volgt vertaald:

“Hierna deed ik een goudgele leeuwevacht om (als bekleding over mijn brede schouders gespreid), boog mijn nek en ik schoof mij onder mijn last.”

- 2p 1 a. Citeer het Latijnse tekstelement waarvan ‘Hierna’ de weergave is.

De vertaler heeft de grammaticale structuur van het Latijn niet geheel overgenomen.

- b. Leg dit uit met betrekking tot **subjecta**. Ga in je antwoord in op zowel het Latijn als de vertaling.

Regel 723-724 **dextrae** t/m **aequis**

P. Schrijvers heeft twee vertalingen van de Aeneis gemaakt.

In de eerste vertaling vertaalt hij **dextrae** t/m **aequis** als volgt: “Julus geeft me een handje en volgt het spoor van zijn vader met kleinere passen.”

In de tweede vertaling vertaalt hij **dextrae** t/m **aequis** als volgt: “de kleine Julius klemt zich aan mijn hand, hij volgt zijn vader met kortere passen.”

De tweede vertaling blijft in een aantal opzichten dichter bij de Latijnse tekst dan de eerste vertaling.

- 3p 2 Geef hiervan drie voorbeelden. Ga in je antwoord in op zowel het Latijn als op beide vertalingen.

Regel 721-728 **Haec** t/m **aurae**

In deze regels komt een combinatie voor van een hyperbaton en een enjambement.

- 1p 3 Citeer het desbetreffende Latijnse tekstelement.

Regel 725-729 **Ferimur** t/m **timentem**

- 2p 4 a. Beschrijf in eigen woorden de verandering die Aeneas heeft ervaren. Baseer je antwoord op de regels 725-729 (**Ferimur** t/m **timentem**).
b. Welke verklaring geeft Aeneas zelf voor deze verandering? Beantwoord de vraag in het Nederlands. Baseer je antwoord op de regels 725-729 (**Ferimur** t/m **timentem**).

Regel 730 **propinquabam portis**

Deze woorden worden door M. d'Hane-Scheltema als volgt vertaald:

“Ik ben voorbij de stadspoort.”

De vertaling van **propinquabam** komt op twee punten niet overeen met het Latijn. Een punt is van inhoudelijke aard en een punt is van grammaticale aard.

- 2p 5 a. Leg het punt van inhoudelijke aard uit. Laat buiten beschouwing dat **portis** als enkelvoud vertaald is. Ga in je antwoord in op zowel het Latijn als de vertaling.

b. Leg het punt van grammaticale aard uit. Laat buiten beschouwing dat **portis** als enkelvoud vertaald is. Ga in je antwoord in op zowel het Latijn als de vertaling.

Regel 731-732 **subito** t/m **sonitus**

Deze woorden worden door H. Schoonhoven als volgt vertaald:
“toen het leek of er plotsklaps tot onze oren gedreun van talrijke voetstappen doordrong.”

Vergilius gebruikt in deze regels het stilistisch middel enallage. De vertaler heeft dit stilistisch middel niet overgenomen.

2p 6 Leg dit uit. Ga in je antwoord in op zowel het Latijn als de vertaling.

Regel 732 **genitor**

1p 7 Citeer het Latijnse woord uit het voorafgaande (vanaf **Haec** regel 721) dat dezelfde persoon aanduidt.

Regel 735-736 **Hic** t/m **mentem**

1p 8 Leg uit dat Aeneas in deze regels zijn verantwoordelijkheid voor de verdwijning van Creusa probeert te verkleinen.

Regel 738 **Creusa**

2p 9 Citeer de twee niet direct opeenvolgende Latijnse woorden uit de regels 741-744 (**Nec** t/m **fefellit**) waarmee Creusa wordt aangeduid.

Regel 745 **Quem** t/m **deorumque**

Aeneas vertoont in de Aeneis vaak kenmerken van een stoïsche levenshouding.

1p 10 Leg uit dat dit in deze regel niet het geval is.

Regel 746 **aut quid in eversa vidi crudelius urbe?**

Een commentator uit de oudheid schrijft bij dit vers:

“Op voortreffelijke wijze beveelt Aeneas zich als een goed echtgenoot aan bij een vrouw, door te tonen dat hij van zijn eerdere echtgenote gehouden heeft.”

1p 11 Noteer de naam van de persoon die met ‘een vrouw’ bedoeld wordt.

Vergelijk regel 741-749 (**Nec** t/m **armis**) met regel 710-715 (De t/m vereerd).

2p 12 a. Citeer het Latijnse woord uit de regels 741-749 (**Nec** t/m **armis**) dat inhoudelijk vergelijkbaar is met ‘reeds lang’ (regel 715).

b. Citeer het Latijnse woord uit de regels 741-749 (**Nec** t/m **armis**) dat inhoudelijk vergelijkbaar is met ‘vereerd’ (regel 715).

Tekst 2

Regel 6-7 **alta aequora**

aequora is een poëtisch meervoud. Wat betekenis betreft had er ook het enkelvoud **altum aequor** kunnen staan.

- 2p 13 a. Leg uit dat **aequor** wat het metrum betreft wél in regel 7 gepast zou hebben.
b. Leg uit dat **altum** wat het metrum betreft níet in regel 6 gepast zou hebben.

Regel 7 **tendit iter**

Drie factoren zijn gunstig om de reis te maken.

- 2p 14 Beschrijf deze drie factoren in eigen woorden. Baseer je antwoord op de regels 5-9 (**At t/m pontus**).

Regel 8-9 **Aspirant** t/m **pontus**

In deze regels is het stilistisch middel litotes toegepast.

- 1p 15 Citeer de twee Latijnse woorden uit deze regels die samen de litotes vormen.

Regel 10-14 **Proxima** t/m **telas**

De beschrijving die in deze regels van Circe wordt gegeven, vormt een tegenstelling met de negatieve kwalificatie van Circe in het vervolg.

- 1p 16 Citeer het Latijnse woord uit het vervolg (t/m **vexit** regel 24) dat een negatieve kwalificatie van Circe is.

Regel 21 **Quae** t/m **Troes**

- 1p 17 Beschrijf in eigen woorden wat Vergilius concreet met deze woorden bedoelt.

Regel 23 **Neptunus** t/m **secundis**

- 1p 18 Citeer het Latijnse tekstelement uit het vervolg (t/m **volabant** regel 34) dat een tegenstelling vormt met **Neptunus** t/m **secundis** (regel 23).

Regel 26 **fulgebat** en regel 27 **posuere**

- 1p 19 Verklaar waarom er verschillende werkwoordstijden zijn gebruikt. Ga op beide werkwoordsvormen in.

Regel 28 **flatus** t/m **tonsae**

- 2p 20 a. Schrijf regel 28 over en scandeer deze regel.

De inhoud van deze regel wordt door het metrum onderstreept.

b. Leg dit uit. Betrek in je antwoord de inhoud van deze regel.

Tekst 3

- Vergelijk Tekst 3 met Tekst 2, regel 10-20 (**Proxima t/m ferarum**).
- 3p 21 a. Welk aspect van de omgeving van het huis van Circe wordt wél vermeld in Tekst 2, maar niet in Tekst 3? Beantwoord de vraag in het Nederlands.
- b. Welke activiteit van Circe wordt wél vermeld in Tekst 2, maar niet in Tekst 3? Citeer bij wijze van antwoord het desbetreffende Latijnse tekstelement uit Tekst 2, regel 10-20 (**Proxima t/m ferarum**).
- c. Leg uit dat het gedrag van de dieren in Tekst 2 afwijkt van het gedrag van de dieren in Tekst 3. Ga in je antwoord op beide teksten in.

Tekst 4

De Italiaanse dichter Giulio Cesare Stella (16e-17e eeuw) heeft een epos geschreven over Columbus, de ontdekker van Amerika. Dit epos is sterk beïnvloed door de Aeneis van Vergilius.

Zijn epos begint als volgt:

- 1 “Van oorlog zing ik en van de aanvoerder, die als eerste vanaf de kust
2 van Iberië (= Spanje) een tocht ondernam naar volkeren van het andere
3 halfrond, naar Quiqueia’s onmetelijke stranden, en verborgen rijken
4 ontdekte. Standvastig doorstond hij grote gevaren en zware beproevingen
5 op zee en op land, terwijl het gedrocht van de onderwereld, de duivel, zijn
6 door het lot beschikte onderneming trachtte te verstoren. Veel moest hij
7 ook in oorlogen meemaken om uiteindelijk zijn mannen een veilige
8 woonplaats te geven en daar christelijke ritens en het heilige misoffer in te
9 stellen; en daardoor wordt nu het ware geloof overal op nieuwe altaren vol
10 eerbied beleden en is het tot het hoogste aanzien gekomen.”

- 3p 22 a. Citeer het Latijnse tekstelement uit Tekst 4 dat inhoudelijk vergelijkbaar is met ‘als eerste vanaf de kust van Iberië’ (regel 1-2) uit bovenstaand citaat.
- b. Citeer het Latijnse woord uit Tekst 4 dat inhoudelijk vergelijkbaar is met ‘de duivel’ (regel 5) uit bovenstaand citaat.
- c. Citeer het Latijnse woord uit Tekst 4 dat inhoudelijk vergelijkbaar is met ‘christelijke ritens en het heilige misoffer’ (regel 8) uit bovenstaand citaat.

Tekst 5

- Bestudeer de inleiding en de aantekeningen bij Tekst 5.
- 37p Vertaal de regels 189 t/m 204 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.